



اصل مردم‌محوری با تأکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

رسول احمدی بنی^۱

فرامرز عطریان^۲

سید محمد مهدی غمامی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۲۴ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۲۱

چکیده

اداره امور با اتکاء بر مشارکت و آراء عمومی مردم، یکی از اصول مهم و لایتغیر قانون اساسی است. افزون بر این مطابق قانون اساسی، بهره‌گیری از مشارکت اقتصادی مردم و ایجاد زمینه‌های آن، از جمله وظایف دولت است. قانون اساسی در این راستا با بیان "مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش" بر این موضوع تأکید نموده است. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز با در نظر گرفتن این مهم، بنیان‌های خود را بر اقتصاد مردم‌نهاد استوار نموده و توجه خویش را به اقتصاد مشارکتی معطوف کرده است. گسترش تعاون در جهت تحقق اصل مردم‌محوری نیازمند وجود یک عزم راسخ ملی و ایجاد تمهیدات حقوقی و قانونی لازم برای هموار کردن راه و رفع موانع این مسیر است. در این پژوهش، با روشی تحلیلی به بررسی موضوع پرداخته و ضمن تعریف اقتصاد مقاومتی، قوانین مرتبط با اصل مردم‌محوری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت و در نهایت این نتیجه به دست آمد که سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در جهت تحقق اصل مردم‌محوری است و بسیاری از قوانین بصورت مستقیم و غیرمستقیم با این موضوع ارتباط دارند.

کلمات کلیدی

اصل مردم‌محوری، اقتصاد مقاومتی، تعاون، مجلس شورای اسلامی، قانون

۱- گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران. rasoolahmadibeni@gmail.com

۲- گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران. (نویسنده مسئول) Atrian.f.1001@gmail.com

۳- گروه حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده معارف اسلامی و حقوق، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران.

mmghamamy@gmail.com 09122251062

یکی از اهداف مهم سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، افزایش درجه تاب‌آوری اقتصاد داخلی در مقابل تکانه‌های خارجی است. ماهیت بخش تعاون که نماد اصلی اصل مردم‌محوری می‌باشد به‌گونه‌ای است که با استفاده از سرمایه‌های خرد شکل می‌گیرد و تجمیع سرمایه از طریق جذب سرمایه‌های خرد، دارای بیشترین میزان درجه مقاومت در مقابل تکانه‌های اقتصادی است. براین اساس رابطه میان توسعه بخش تعاون و تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را می‌توان یک رابطه مستقیم ارزیابی کرد. در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، بر مقاوم بودن اقتصاد، حمایت از تولید، مردمی‌کردن اقتصاد، مدیریت مصرف و فعالیت‌های دانش بنیان تأکید شده و تعاونی‌ها به‌عنوان بنگاه‌های اقتصادی مردم‌نهاد که با سرمایه مردمی، برای مردم و با مدیریت مردم فعالیت می‌کنند نقش مهم و موثری در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی دارند. سه عنصر روح، شکل و محتوا، عناصر اصلی یک نظام اقتصادی را شکل می‌دهند. در کشور ما افزون بر اصول متعدد قانون اساسی و قوانین عادی، نام‌گذاری سال‌ها و اکثر سیاست‌های کلی که در سال‌های اخیر توسط مقام معظم رهبری تعیین و ابلاغ شده‌اند، همه به‌نوعی در راستای تحقق این اصل بوده‌اند، مانند سیاست‌های کلی اصل ۴۴، سیاست‌های کلی حمایت از تولید ملی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و ... بنابراین همه اهدافی که برای اقتصاد مقاومتی ذکر شد نیز در راستای نیل به مردم‌محوری قرار می‌گیرند. ساختارهای قانونی کشور بایستی تمهیدات لازم در این مسیر را ببیند و رفع موانع دست و پاگیر را پیش‌بینی نماید تا زمینه‌سازی برای تحقق اصل مردم‌محوری امکان‌پذیر شود. ظرفیت‌های اقتصادی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های قانونی در تحقق اصل مردم‌محوری به‌شمار می‌رود. اصل ۴۴ قانون اساسی از اصول مترقی اقتصادی است که نظام اقتصادی کشور را به ۳ بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم می‌کند. سیاست‌گذاری و تدوین قوانین و مقررات بر پایه‌ی این اصل از الزامات اصلی شکل‌گیری نظام پویای اقتصادی و حمایت از تولید ملی بوده‌است که با ابلاغ سیاست‌های کلی این اصل از سوی مقام معظم رهبری، گامی موثر در این زمینه برداشته شده‌است. حمایت از تشکیل و توسعه‌ی تعاونی‌ها، توانمندسازی بخش خصوصی و حمایت از آن جهت رقابت در بازارهای جهانی، بخشی از سیاست‌های کلی اصل ۴۴ است که زمینه‌سازی از تولید و کار و سرمایه‌ی ایرانی را فراهم کرده‌است؛ و در پایان، با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، یک برنامه جدید در کشور برای طراحی این نظام اقتصادی و اجرای آن آغاز شد که یکی از اهداف اصلی آن، تحقق اصل مردم‌محوری است. سؤال اصلی که ما در این مقاله به‌دنبال پاسخگویی به آن هستیم این است که سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی چه برنامه‌ای

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

جهت تحقق اصل مردم‌محوری دارد؟ و فرضیه اولیه در پاسخ به این سوال این است که اصول و بندهای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از طرق گوناگون از جمله تشویق به تولید ملی و مشارکت اقتصادی از طریق تعاون موجب تحقق این اصل می‌گردد؛ بنابراین با روشی تحلیلی، این موضوع بررسی می‌گردد، ابتدا اقتصاد مقاومتی و تعاون تعریف و اصول و اهداف آن بیان می‌شود، سپس به بررسی جایگاه اصل مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی در پرتو قوانین موضوعه پرداخته خواهد شد.

روش تحقیق و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این مقاله، اطلاعات به روش توصیفی تحلیلی نگارش شده‌اند و روش جمع‌آوری مطالب نیز بصورت کتابخانه‌ای بوده و قلمرو مکانی گردآوری اطلاعات محدود به کشور جمهوری اسلامی ایران بوده، همچنین از لحاظ قلمرو زمانی، بیشتر در زمان پس از انقلاب اسلامی ایران، بالاخص دهه گذشته را شامل می‌شود و از لحاظ قلمرو موضوعی، بیشتر محدود به بحث تعاونی‌ها و ارتباط آن با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است.

تعریف، اصول و اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در این قسمت به بررسی اقتصاد مقاومتی پرداخته بدین شرح که پس از تعریف، اصول و اهداف آن را تبیین می‌نماییم.

تعریف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

تعریف سیاست‌های کلی

سیاست یا سیاست‌گذاری از امور مدیریت سیاسی برشمرده شده‌است که متکی بر اصول برنامه‌ریزی، سازماندهی، نظارت و کنترل می‌باشد. لذا سیاست‌های کلی یا خط مشی‌های عمومی (مولر، ۱۳۸۷: ۱۱) اصولی هستند که به‌وسیله مقامات صالح به‌عنوان الگو و راهنمایی برای راهبری اقدامات و فعالیت‌ها وضع گردیده‌اند (الوانی، ۱۳۸۰: ۲۰). حقوقدانان، سیاست‌گذاری را تعیین، تدوین و ارائه ضوابطی می‌دانند که در آن مقتضیات دولت اعمال می‌گردد، مصالح جمعی از طریق آن تأمین می‌گردد و هدف از آن نیز در درجه اول تثبیت حاکمیت، استقرار نظم و حفظ حدود و ثغور استقلال کشور می‌باشد. (هاشمی، ۱۳۸۰: ۶۸) بدیهی است که سیاست‌گذاری‌ها در چارچوب قانون اساسی و به‌منظور اهداف طراحی شده در آن تصویب و ابلاغ می‌گردد. (غلامی و بهادری جهرمی، ۱۳۹۲: ۵۵) بر مبنای تعاریف صورت‌گرفته می‌توان گفت سیاست‌های کلی نظام، مجموعه‌ای از جهت‌گیری‌ها و راهبردهای کلان برای تحقق اهداف قانون اساسی در دوره زمانی مشخص می‌باشد.

اصل مردم‌محوری با تاکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

(انصاری، ۱۳۸۵: ۱۸۵) این خط مشی‌های کلی خارج از حیطه تقنینی بوده، بر مبنای مصالح وضع می‌گردد و تقریباً معادل مبنای قانون و روح کلی حاکم بر قانون می‌باشد. (ارسطا، ۱۳۸۰: ۳۷۷)

باتوجه به مباحث فوق، هر مفهوم در ساختار کلی نظام حقوقی باید دارای جایگاه روشن و متناسبی باشد و رابطه آن با هنجارهای فرازین و فرودین به وضوح تبیین گردد. (زارعی، ۱۳۸۳: ۳۲۷) در خصوص ماهیت سیاست‌های کلی نظام از دیدگاه حقوقی، نظرات متفاوتی از جانب صاحب نظران عرصه حقوق عمومی بیان شده‌است. برخی سیاست‌های کلی نظام را دارای ماهیت قانونی می‌دانند و بر این باورند که سیاست‌های کلی یا قانون است یا مافوق قانون (موسی زاده، ۱۳۹۳: ۴۴) این در حالی است که این نظریه از حیث حقوقی با ایرادات جدی مواجه می‌باشد. از جمله مهم‌ترین ایرادات وارده به این نظریه عبارتند از: عدم تطابق با اصل مقبولیت قانون به علت انتزاعی بودن مفاد آن، عدم انطباق صوری و ماهوی با سایر هنجارهای حقوقی (مدنی، ۱۳۸۹: ۴۹-مهرپور، ۱۳۷۴: ۶۷)، عدم طی تشریفات خاص قانونی که قانونگذار عادی وجود آن را الزام نموده و عدم ضمانت اجرای حقوقی به‌عنوان یکی از ذاتیات گزاره‌های قانونی (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۱۳۱) همان‌گونه که بیان گردید سیاست‌های کلی، نظام قانونی یا در حکم قانون محسوب نمی‌گردند بلکه تدابیر کلی در جهت وضع و اجرای قوانین می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت از حیث ماهیتی، سیاست‌های کلی نظام ماهیتی متفاوت از قوانین دارد (موسی‌زاده، ۱۳۹۳: ۴۶) از لحاظ شرعی نیز، روح بند یکصد و دهم قانون اساسی بیانگر همان احکامی است که بر مبنای مصالح و توسط فقیه واجد شرایط وضع خواهد شد (عمید زنجانی، ۱۳۸۵: ۶۴۰)

تعریف اقتصاد مقاومتی

هر اقتصادی با هر پایه ایدیولوژیک و در هر چارچوب فکری، فلسفی و اجتماعی اهدافی داشته و البته در مسیر تحقق اهدافش دشواری‌ها، تهدیدها و موانعی دارد. طبیعی است که سردمداران هر جامعه‌ای تلاش می‌کنند نظام اقتصادی خود را به نحوی سامان دهند که باوجود همه این دشواری‌ها، اهداف اقتصادش محقق شود و این یعنی ایجاد اقتصاد مقاومتی (مومنی، ۱۳۹۶: ۲۱). اقتصاد مقاومتی یعنی برخورداری از مزایای اقتصادی، با ادامه مقاومت و مبارزه در مقابل دشمنان متجاوز و مستکبر (اختری، ۱۳۹۵: ۲۱). در تعریف دیگر، اقتصاد مقاومتی به معنی تشخیص حوزه‌های فشار و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آن تاثیرها می‌باشد و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت است (پروین، ۱۳۹۶: ۴۲)؛ اما مفهوم اقتصاد مقاومتی در ادبیات علمی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان الگوی بومی و علمی که برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی و متناسب با وضعیت خاص جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، اولین بار در سال ۱۳۸۶ بوسیله ی مقام معظم رهبری مورد استفاده قرار گرفت

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

که البته مفهوم و ماهیتی خاص و ویژه دارد؛ بنابراین با مطالعه ی مجموعه بیانات مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی می‌توان گفت که اقتصاد مقاومتی آن الگوی بومی اقتصادی است که مبتنی بر اصول و مبانی قانون اساسی و ارزش‌های نظام جمهوری اسلامی طراحی گردیده و هدف از آن ایجاد ثبات و پایداری به‌ویژه در مقابل بحران‌ها و تحریم‌های خارجی به منظور ایجاد رشد، شکوفایی و پیشرفت است (بهادری جهرمی و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۳).

اهداف و اصول حقوقی اقتصاد مقاومتی

کشور ما به خاطر بحران‌ها و تحریم‌های خارجی و نابسامانی‌های داخلی تقریباً در یک دهه اخیر با رکود اقتصادی چشمگیری مواجه است. در همین راستا مقام معظم رهبری با درک درست این موضوع، طبق عرف حسنه ایجاد شده، محور نامگذاری سالهای اخیر را حمایت از تولید و کار و سرمایه ایرانی و اصلاح الگوی مصرف و مباحثی قرار دادند که باعث تحقق مهم‌ترین هدف قانون اساسی در بخش اقتصاد یعنی خودکفایی و استقلال اقتصادی شود. در ادامه این فرایند مقام معظم رهبری با استفاده از اختیار خویش براساس بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی در سال ۱۳۹۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را تعیین و ابلاغ کردند. در مورد جایگاه این سیاست‌ها و به‌طور کلی جایگاه سیاست‌های کلی نظام ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری در مقایسه با سایر هنجارهای حقوقی نظرات متفاوتی وجود دارد ولی در مجموع به‌نظرمی‌رسد که جایگاه این سیاست‌ها پایین‌تر از قانون اساسی و بالاتر از سایر قوانین و مقررات باشد (زارعی، ۱۳۸۳: ۴۸)؛ بنابراین سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی هم یک مجموعه‌ای از تدابیر و خط‌مشی‌های اقتصادی است که در راستای اصول و اهداف قانون اساسی بوده و باید چراغ راه و مبنای همه‌ی اعمال و تصمیمات ارکان کشور قرار گیرد.

اهداف مبنایی نظام اقتصاد مقاومتی، در واقع همان مکتب اقتصادی اسلام است و اهداف تفصیلی آن، اهداف اقتصادی انقلاب اسلامی است. برای انقلاب اسلامی سه هدف اصلی اقتصادی مطرح می‌شود: ۱. استقلال اقتصادی. ۲. رفاه عمومی و ۳. پیشرفت (عبدالملکی، ۱۳۹۳: ۲۷). از نظر مقام رهبری، مهم‌ترین محورهای اقتصاد مقاومتی عبارتند از: مردمی بودن اقتصاد، دانش بنیانی و نوآوری، عدالت اجتماعی، مبارزه با فساد، شفاف‌سازی، خودکفایی و تولید ملی، افزایش بهره‌وری، اصلاح الگوی مصرف، مدیریت جهادی و کاهش وابستگی به نفت (بهرامی کمیل، ۱۳۹۶: ۲۷۳).

همچنین در راستای اجرایی نمودن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، باید اصول و شاخصه‌های حقوقی مبتنی بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی طراحی نمود تا ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه قوای سه‌گانه، با بهره‌گیری از آنها در عرصه اجرایی نمودن محتوای سیاست‌ها اقدام نمایند.

اصل مردم‌محوری با تأکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

اصول به آن کلیات مندرج در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی اشاره می‌نماید که ریشه‌هایی از آن در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ملاحظه می‌گردد. شاخصه‌ها نیز به معیارهایی اطلاق می‌گردد که ذیل اصول قرار می‌گیرد و مرتبط با آنها بوده و بیانگر مفاهیم حقوقی است که نهادهای قانونی در راستای عملیاتی نمودن سیاست‌ها، موظف به مطابقت دادن میان اعمال خود با هریک از این شاخصه‌ها می‌باشند. به بیان دیگر اصول و شاخصه‌های حقوقی، قطب نماهایی هستند که اجرایی نمودن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را در عرصه حقوق عمومی هموار می‌نمایند (بهداری-فتاحی، ۱۳۹۵: ۲۲) مهم‌ترین اصول حقوقی اقتصاد مقاومتی عبارتند از: ۱: حمایت از تولید ملی، خودکفایی و استقلال اقتصادی ۲: اصل عدالت اجتماعی و اقتصادی و فسادستیزی ۳: اصل ایجاد رفاه اجتماعی و تحرک و پویایی در اقتصاد ۴: اصل مردم‌محوری و تقویت بخش خصوصی

اصل مردم‌محوری در اقتصاد

اداره امور با اتکاء بر مشارکت و آراء عمومی مردم، یکی از اصول مهم و لایتغیر قانون اساسی است. افزون بر این مطابق قانون اساسی، بهره‌گیری از مشارکت اقتصادی مردم و ایجاد زمینه‌های آن، از جمله وظایف دولت است. قانون اساسی در این راستا با بیان "مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش" بر این موضوع تأکید نموده است. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز با در نظر گرفتن این مهم، بنیان‌های خود را بر اقتصاد مردم نهاد استوار نموده و توجه خویش را به اقتصاد مشارکتی معطوف کرده است (بند یک سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی). مقام معظم رهبری نیز بارها طی بیانات خود بر این موضوع تأکید کرده‌اند (بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۱/۱ و بیانات ایشان در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت ۱۳۹۱/۶/۲). موضوع مردمی کردن اقتصاد و تقویت بخش خصوصی در سیاست‌های کلی اصل ۴۴ نیز مورد تأکید قرار گرفته بود اما در حالی که نزدیک به یک دهه از ابلاغ این سیاست‌ها می‌گذرد همچنان بخش اعظمی از اقتصاد کشور ما دولتی است و واحدهای واگذار شده به بخش خصوصی نیز با مشکلات عدیده‌ای دست و پنجه نرم می‌کنند و می‌توان گفت که خصوصی‌سازی در کشور ما چندان نتیجه بخش نبوده است.

تعاونی‌ها، مظهر مردم‌محوری

وقوع انقلاب صنعتی و گسترش بهره‌برداری از ماشین و سایر اختراعات علمی و فنی موجب تحولات و دگرگونی‌های وسیع در اوضاع اقتصادی و روابط اجتماعی کشورهای غرب اروپا گردید. توسعه واحدهای صنعتی، جایگزینی نیروی ماشین به جای انسان، تعطیلی کارگاه‌های خانگی موجبات گسترش نابرابری اقتصادی و اجتماعی را فراهم نمود (جعفرزاده، ۱۳۸۷، ۱۷). تلاش اندیشمندان و متفکران

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

اقتصادی بر این امر استوار بود که با روش‌های ابداعی، فاصله بین تولید و مصرف و نیز فاصله بین کار و سرمایه که ریشه تمام مصیبت‌ها تصور می‌شد، برداشته شود. همزمان نخستین طرح‌های عملی برای تشکیل شرکت‌های تعاونی نیز پی‌ریزی شد. (طالب، ۱۳۸۶، ۲۹) تعاون در مفهوم عام به معنای همکاری، مساعدت، یاری‌گری و رعایت منافع جمعی آمده است. تعاونی‌ها به‌عنوان بنگاه‌های اقتصادی مردم نهاد که با سرمایه مردم، برای مردم و با مدیریت مردم فعالیت می‌کنند، می‌توانند نقش مهمی در ایجاد الگوهای فرهنگی و اجرایی در اقتصاد مقاومتی ایفا کنند. یکی از مهم‌ترین الزامات کلان اقتصادی کشور، در حال حاضر برنامه‌ریزی برای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به‌صورت ریشه‌ای بر مردم نهاد کردن اقتصاد و فراهم کردن زمینه‌های بروز ظرفیت‌های داخلی و تبدیل این ظرفیت‌ها از بالقوه به بالفعل تأکید شده است. ماهیت خاص بخش تعاون باعث شده یکی از مردم نهادترین بخش‌های اقتصادی ایران باشد تا جایی بسیاری از کارشناسان بر این باورند یکی از شروط مهم تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه مردم‌نهاد کردن اقتصاد، افزایش سهم بخش تعاون از اقتصاد کشور است. یکی دیگر از اهداف مهم سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، افزایش درجه تاب‌آوری اقتصاد داخلی در مقابل تکانه‌های خارجی است. ماهیت بخش تعاون به‌گونه‌ای است که با استفاده از سرمایه‌های خرد شکل می‌گیرد و براساس عموم تئوری‌های اقتصادی مدرن موجود، تجمیع سرمایه از طریق جذب سرمایه‌های خرد، دارای بیشترین میزان درجه مقاومت در مقابل تکانه‌های اقتصادی است. براین اساس رابطه میان توسعه بخش تعاون و تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را می‌توان یک رابطه مستقیم ارزیابی کرد. در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، بر مقاوم بودن اقتصاد، حمایت از تولید، مردمی کردن اقتصاد، مدیریت مصرف و فعالیت‌های دانش بنیان تأکید شده و تعاونی‌ها به‌عنوان بنگاه‌های اقتصادی مردم‌نهاد که با سرمایه مردمی، برای مردم و با مدیریت مردم فعالیت می‌کنند نقش مهم و موثری در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی دارند. بنا به تعریف برخی از دانشمندان، سه عنصر روح، شکل و محتوا، عناصر اصلی یک نظام اقتصادی را شکل می‌دهند. (بار، ۱۳۶۸، ۲۰۰)

رایج‌ترین، قدیمی‌ترین، رسمی‌ترین، اجتماع اقتصادی در جهان، اقتصاد تعاون است. دنیا از برون سپاری به جمع سپاری رسیده است. چون فاصله طبقاتی و ضریب نامناسب جینی باعث شده است که بسیاری از کشورها مثل آمریکا و کشورهای به ظاهر در بلوک سرمایه داری به این نتیجه برسند که برای حفظ پایه‌های حکومت، خود مردم را در اقتصاد مداخله دهند. برای تحقق و نهادینه کردن اقتصاد مقاومتی، باید از مردم شروع کرد. پایه بسیاری از ناکامی‌ها و نرسیدن به اهداف، حتی هدف‌های جزئی، دولتی، نفتی و بانکی بودن اقتصاد است. هنوز شبیه کشورهای ثروتمند از لحاظ ذخایر هستیم که از فقر مزمن

اصل مردم‌محوری با تاکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

و سازمان یافت‌های رنج می‌بریم و پایه آن به توزیع غیرعلمی و اصولی منابع نفتی در بخش‌های غیراولویت دار برمی‌گردد. روش‌هایی که در دنیا برای تامین مالی منسوخ شده، هنوز در ایران متداول است، مثل استفاده از آورده اعضا و وام‌گرفتن از بانک و راه‌هایی چون روش‌های تعهدی، افزایش سرمایه تولید، شریک‌گرفتن، تعاونی‌های سهامی عام، فروش اوراق و ... هنوز محدودیت دارند و متاسفانه محدودیت‌ها برطرف نشده‌است. اقتصاد مقاومتی و گزینه‌های مورد نیازش و هم منافع جمعی را در بخش تعاون می‌توان پیدا کرد. امروز اقتصاد تعاونی در دنیا، کشورها را جلو می‌برد. اگر به سازمان بین‌المللی تعاون (ICA) که بیش از ۱۰۰ عضو از کشورهای توسعه‌یافته دارد، نگاه کنیم، خیلی از کمپانی‌های بزرگ آنها به صورت تعاونی اداره می‌شود. در بعضی از این شرکت‌ها، گردش مالی سالانه‌شان از فروش نفت ما بیشتر است. مشکل این است که بهایی که دولت باید به تعاونی بدهد و آن را تقویت کند و اخبار آن را منتشر کند، انجام نشده‌است.

اهمیت بخش تعاون در اقتصاد ایران

نیروی انسانی، همواره و با عنایت به قاعده آزادی اقتصادی، مالک نیروی کار خود بوده و می‌تواند آن را در هر کجا که تمایل دارد و از جمله در امور مربوط به شرکت‌های تعاونی به کار اندازد. (سبحانی، ۱۳۸۷، ۳۵) رشد اقتصادی، فقرزدایی، اشتغال مولد، یکپارچگی اجتماعی، تقویت کارآفرینی و مدیریت، تمرکز سرمایه‌های کوچک در قالب سرمایه‌های متوسط و کلان؛ اینها تنها بخشی از اهداف شکل‌گیری بخش تعاون است که در قوانین مربوط به شکل‌گیری این بخش مورد تأکید قرار گرفته است. اقتصاد ایران به هر کدام از مولفه‌های پیش‌گفته به شدت نیازمند است و به باور بسیاری از کارشناسان اقتصادی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی که می‌تواند در اقتصاد با مختصات ایران، نقش آفرینی کند، بخش تعاون است. به دلایل مختلف، بخش خصوصی قوی در اقتصاد ایران هیچگاه شکل نگرفته است و وابستگی به نفت در طول تاریخ اقتصادی ایران باعث شده بخش خصوصی هم کم‌کم به سمت استفاده از رانت‌های اقتصادی مربوط به اقتصادهای تک محصولی متمایل شود. از سوی دیگر بر هیچ اقتصاددان و ناظر اقتصادی پوشیده نیست که اقتصاد دولتی نمی‌تواند اهداف متعالی اقتصادی را محقق سازد. اقتصاد دولتی در واقع یک تجربه شکست خورده از اداره اقتصادی کشورهاست؛ اما بخش تعاون به باور کارشناسان با توجه به روحیات اجتماعی و فرهنگی در ایران، این بخش در صورتی که تقویت شود می‌تواند بسیار کارآمدتر از دو بخش دیگر یعنی بخش خصوصی و دولتی در عرصه اقتصادی کشور نقش آفرینی کند. هدف اقتصاد تعاونی، رهایی از ناکارآمدی اقتصاد دولتی، جلوگیری از ایجاد قله‌های ثروت در بخش خصوصی و گسترش مشارکت‌های مردمی خواهد بود (صباغ

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

وعاقلی، ۱۳۸۳، ۲۸) به علاوه سرمایه‌های انسانی و اجتماعی مهم‌ترین مولفه‌های یک اقتصاد مردمی هستند. رویکرد انسان‌محور در نهضت تعاون، باعث ارتقای سرمایه‌های انسانی می‌گردد. (محمودی، ۱۳۸۷، ۷۱). یکی از اصلی‌ترین مولفه‌های سرمایه اجتماعی، اعتماد است. اعتماد لازمه شکل‌گیری پیوندها و معاهدات اجتماعی است. اعتماد اجتماعی ایجاد کننده تعاون و همیاری می‌باشد. (اکبری، ۱۳۸۳، ۱۱) بخش تعاون در همه دنیا هم یکی از پایدارترین بخش‌ها خصوصاً در حوزه اشتغال‌زایی است. در علم جدید اقتصاد هر پدیده و نهادی که بتواند با جذب سرمایه‌های خرد، تشکیل هلدینگ‌های با سرمایه متوسط و کلان بدهد، باید به‌شدت تقویت شود. از این منظر است که بخش تعاون در ایران از آنجایی که کارآیی انجام چنین فرآیندی را دارد و تجربیات گذشته هم نشان داده، مردم به این بخش اعتماد دارند، باید به‌شدت مورد حمایت قرارگیرند. در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و نظام‌های اقتصادی دنیا، تعاونی‌ها جایگاه خاصی دارند و سهم قابل ملاحظه‌ای از اقتصاد را به‌خود اختصاص داده‌اند. تقویت بخش تعاون موجب رشد سرمایه اجتماعی می‌شود و امروزه هرچه سرمایه‌های اجتماعی در کشورها افزایش یابد، مدیریت اجرایی و سیاسی کشور به‌روشنی انجام می‌شود به‌عبارت ساده‌تر، تعاونی‌ها از نیازهای ضروری امروز کشور ما هستند؛ زیرا موجب افزایش بهره‌وری می‌شوند این درحالی است که به‌دلایلی توجه به‌امر بهره‌وری و بخش تعاونی در کشور ما مغفول مانده است. به هر ترتیب با استناد به قوانین و اسناد بالادستی درخصوص توسعه بخش غیردولتی و واگذاری تصدی‌های دولتی بدیهی است که نقش تعاون در توسعه همه‌جانبه کشور دارای اهمیت فراوان خواهد بود. بر این اساس در قانون سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی نقش بخش تعاونی برجسته شده که این موضوع حاکی از انتظار بالای نظام از بخش تعاونی کشور است. اگر با تلاش همه‌جانبه ارکان مختلف، بسترهای لازم برای توسعه تعاون در کشور فراهم شود و تعاونی‌ها توانمندی‌های لازم برای رسیدن به جایگاه واقعی خود در اقتصاد را کسب کنند زمینه بسط و توسعه عدالت اجتماعی و اقتصادی در کشور فراهم خواهد شد و در این صورت چشم‌انداز بخش تعاون را می‌توان مثبت ارزیابی کرد. به‌طور کلی می‌توان گفت تعاونی‌ها به‌عنوان تشکلهای اقتصادی و اجتماعی دارای توان و ظرفیت لازم برای سازماندهی اقشار و گروه‌های مختلف مردمی در جهت ایجاد توسعه انسانی پایدار است. فراهم نشدن زمینه لازم و کافی برای گروه‌های اجتماعی کم‌بهره جامعه مانند زنان و جوانان و معلولان و... هنوز رویکرد تعاونی نتوانسته است مزیت‌های خود را شامل حال گروه‌های مزبور کند. (مهاجرانی و عسگری، ۱۳۸۴، ۲۳۳) همچنین بی توجهی به توانمندی و سودآوری بخش تعاون در مقایسه با بخش خصوصی از تنگناهای اقتصادی و اجتماعی بخش تعاون است. (طباطبایی یزدی و

اصل مردم‌محوری با تأکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

مافی، ۱۳۸۶، ۲۷۷) لذا باید بستر مناسبی برای گسترش فعالیت‌های بخش‌های تعاون و خصوصی ایجاد شود و با حذف قوانین بازدارنده، فرصت مستحکم‌تر شدن جایگاه این دو بخش را فراهم کرد؛ به نحوی که دولت با اداره شاهرگ‌های اقتصادی و صنایع مادر و بخش‌های خصوصی و تعاون با مدیریت صنایع کوچک‌تر و پایین‌دست مانند دو بازوی قوی در کنار یکدیگر در جهت رسیدن به هدف متعالی خود و تحقق اقتصاد مقاومتی گام بردارند. مجلس شورای اسلامی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در بخش حاکمیتی همگام با اتاق تعاون ایران باید در کنار شرکت‌های تعاونی و اتحادیه‌های مربوطه باشند تا با تعامل و همفکری، رونق بخش تعاون کشور با سرعت بیشتری بروز و ظهور پیدا کند. البته در برخی شرکت‌های تعاونی که به ابتکار دولت تاسیس گردیده است و حسن جریان وظایف و ادامه فعالیت آنها به حمایت دولت بستگی دارد، این خطر وجود دارد که به عواملی جهت پیشرفت و توسعه اقتصادی تبدیل نشوند (قنبری و همکاران، ۱۳۷۹، ۶۴) کارکرد نهایی تعاونی‌ها، عدالت اجتماعی و ریشه‌کنی فقر است؛ بنابراین تعاونی‌ها می‌توانند مسوولیت رشد و توسعه در کشور را برعهده بگیرند.

بررسی بندهای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مرتبط با اصل مردم‌محوری از منظر قوانین موضوعه

اصل مردم‌محوری که یکی از اصول حقوقی برداشت شده از اقتصاد مقاومتی می‌باشد از لحاظ مفهومی در برگزیده بندهای ۵، ۳، ۱، ۲۰ و ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌باشد که این بندها را که مهم‌ترین سند اقتصاد مقاومتی در ایران می‌باشند در پرتو قوانین موضوعه مورد بررسی قرار می‌دهیم.

بند ۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

با توجه به این بند (تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط) لزوم توجه به موضوع توسعه کارآفرینی با مشکل بیکاری و شدت آن در دهه ۱۳۸۰ (سال‌های برنامه سوم توسعه) مطرح شد. در حال حاضر به‌رغم داشتن ساختار جمعیتی مناسب و وفور منابع طبیعی در کشور، شمار قابل توجهی از نیروهای جوان و حتی با تحصیلات دانشگاهی از امکان اشتغال بی‌بهره‌اند؛ بنابراین اولویت ایجاد کار و توسعه کارآفرینی رویکردی بسیار ضروری به‌شمار می‌آید. از منظر قوانین موضوعه مرتبط با بند ۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، می‌توان به قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار اشاره نمود که در مواد ۲ و ۳ و ۱۱ آن، با این بند مرتبط می‌باشند که با تطبیق این مواد با این بند می‌بایست نظارت بر اجرای کامل قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار بیشتر گردد.

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

همچنین بخش خصوصی در امر اصلاح یا حذف مقررات بازدارنده بیشتر مشارکت داده شود. از طرفی بند الف و ب ماده ۳ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نیز با این بند مرتبط است که لزوم بازنگری در فرایند واگذاری مالکیت و مدیریت در فعالیتهای گروه یک و دو ماده ۲ قانون مذکور احساس می‌گردد. همچنین در بندهای الف و ح ماده ۹ همین قانون، تصویب و اجرای لایحه اصلاح قانون بخش تعاونی مورد نیاز است؛ و در پایان در بند د ماده ۹۱ این قانون می‌بایست قانون بهبود مستمر فضای کسب‌وکار بصورت کامل اجرا گردد. از منظر قانون کار جمهوری اسلامی ایران در مواد ۱ و ۵ این قانون، می‌بایست قواعد حاکم بر کارگاه‌ها و کارگران از قبیل ساعات کار و تعطیلات و... به تناسب بخش اقتصادی مانند کشاورزی و صنعت و خدمات تفکیک گردد. طبق قانون معادن، میان قانون اصلاح قانون معادن و قوانین و مقررات مربوط به منابع طبیعی و محیط زیست، باید رفع تعارض بعمل آید. همچنین هماهنگی بیشتر وزارت صنعت، معدن و تجارت با سازمان منابع طبیعی و محیط زیست برای اصلاح برخی از قوانین و بخشنامه‌ها صورت گیرد. از باب قانون برنامه ششم توسعه در راستای بند (۱) این سیاست‌ها یعنی تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و به‌حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی، در مواد مختلف از جمله مواد ۲ و ۴ و ۲۸ و ۲۹ و ۳۳ و ۵۷ درباره موضوعاتی مانند تعیین اشتغال به‌عنوان اولویت کشور، افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد، گسترش سهم بخش خصوصی و تعاونی و تعیین فهرست اولویتهای صنعتی (با اولویت صنایع معدنی) با رعایت ملاحظات آمایش سرزمینی و تعادل‌بخشی منطقه‌ای، وظایف و تکالیف مشخصی برای دولت تعیین و اختیارات لازم به دولت داده شده‌است.

بند ۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در ارتباط با این بند (محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور اهمیت رشد بهره‌وری در سال‌های برنامه سوم توسعه در مواد متعددی از این برنامه به‌عنوان محور مورد توجه قرار گرفت. همچنین جهت‌گیری‌های برنامه چهارم توسعه نیز در راستای افزایش نرخ بهره‌وری واضح بود و برنامه‌ریزان کشور در این برنامه نیز با محور قراردادن رشد بهره‌وری، هدف‌گذاری‌های نسبتاً گسترده و آرمانی را در این مورد مدنظر قرار داده‌اند. به‌طوری که متوسط رشد اقتصادی در سال‌های ۱۳۸۴ تا پایان ۱۳۸۸ و نیز سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور (افق ۱۴۰۴) می‌بایست ۸ درصد باشد که ۵ درصد از این رشد باید از طریق بهره‌وری

اصل مردم‌محوری با تاکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

حاصل شود. شایان ذکر است این هدف در برنامه پنجم توسعه ماده (۷۹) نیز تأکید گردیده به طوری که در این راستا سازمان ملی بهره‌وری ایران مکلف شده تا با تدوین برنامه جامع بهره‌وری کشور، مقدمات آن را فراهم نماید. از باب ارتباط قوانین موضوعه با بند ۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، طبق ماده ۳۳ قانون توزیع عادلانه آب، اصلاح نظام قیمت‌گذاری آب و حذف اختلاف بین قیمت فروش و قیمت واقعی آب در بخش‌های شرب و کشاورزی، مصوبات شورای اقتصاد باید در دستور کار قرار گیرد. همچنین مطابق مواد ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۲۴ این قانون، نظارت بر اجرای تکالیف قانونی در زمینه مدیریت منابع آب صورت‌پذیرد. براساس مواد ۲۷ و ۳۴ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، واحد آب در سطح ملی باید مدیریت گردد و بر اجرای آن نظارت شود. همچنین طبق قانون الزام دولت به توسعه متوازن روستایی، متولی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر توسعه متوازن روستایی توسط دولت تعیین گردد. مطابق قانون برگزاری مناقصات، تعدد در تضامین و نوع تضامین مورد تأکید در آیین‌نامه‌های اجرایی قانون برگزاری مناقصات به‌خصوص آیین‌نامه تضمین برای معاملات دولتی، از جمله موانع تعمیق ساخت داخل است. طبق ماده ۱۲ قانون کار، تعهدات مدیریت گذشته به مدیریت بعدی کارگاه به‌منظور ایجاد امکان ارتقای مدیریت و بهره‌وری در کارگاه‌ها، خلاف قانون است و این امر نباید صورت‌پذیرد. همچنین طبق ماده ۲۰ همین قانون، تساوی میان کارگر و کارفرما در استعفا یا اخراج تلقی شدن ترک خدمت، باید رعایت گردد. همچنین در عین حمایت از کارگر، مسئولیت او در نظر گرفته شود. از باب قانون برنامه ششم توسعه در راستای بند (۳) یعنی محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد در مواد ۲، ۴، ۵ و بندهای الف تا ث ماده ۴۵، بحث‌های مهمی از جمله بهره‌وری تأمین منابع مالی برای اقتصاد کشور، تأمین حداقل دو و هشت دهم (۲/۸) واحد درصد از رشد هشت درصد (۸/۸) اقتصاد از محل ارتقای بهره‌وری کل عوامل تولید، اجرائی نمودن چرخه مدیریت بهره‌وری توسط دستگاه‌های اجرائی و نیروهای مسلح و ارتقای بهره‌وری در بخش کشاورزی و مصرف منابع آبی مطرح شده‌است. همچنین در راستای ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور، ماده ۳۱ و بند ۹ ماده ۷ مطرح است. در این مواد تصریح شده‌است که در راستای تعادل بخشی، توازن و آمایش سرزمینی، توزیع سی درصد (۳۰٪) از اعتبارات تملک دارائی سرمایه‌ای کشور به شورای برنامه‌ریزی استان‌ها اختصاص می‌یابد

بند ۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در حال حاضر با توجه به این بند (سه‌م‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت،

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

کارآفرینی و تجربه‌علیرغم جمعیتی جوان، آموزش پذیر و یادگیرنده، نرخ ناخالص ثبت‌نام در آموزش عالی، سهم دکترای تخصصی، عدم گستره آموزش نیروی انسانی، عدم محافظت از مالکیت فکری، عدم کیفیت نظام آموزشی، عدم دسترسی به اینترنت در مدارس، سبب شده تا ساختارها، فضاها و روش‌ها خلایقیت پرور نباشند و نظام آموزشی در کشور به سمت حافظه‌گرا، جزئی کار و کمیت بین حرکت کند که خود این موضوع باعث آسیب پذیری سرمایه انسانی و به تبع آن ضربه پذیری تولید و بهره‌وری در کشور خواهد شد. از باب ارتباط قوانین موضوعه با بند ۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، مطابق ماده ۷ قانون کار، باید عبارت شفاهی، از قانون به دلیل استناد ناپذیری و فقدان ضمانت اجرا حذف گردد و به جای آن تمهیدات دیگری مانند جریمه نمودن کارفرمایی که قرارداد کتبی منعقد ننماید، اندیشیده شود. از سوی دیگر نظارت دولت بیشتر شده و از عقد قراردادهای موقت برای کارهایی با ماهیت مستمر توسط کارفرمایان ممانعت بعمل آید. همچنین طبق ماده ۱۱ قانون کار، رعایت تساوی و در نظر گرفتن شرایط رکود اقتصادی و عوامل برون‌زا در تعیین حقوق متقابل کارگر و کارفرما برای قطع رابطه کار در دوره آزمایشی در نظر گرفته شود و سقف دوره آزمایشی متناسب با نوع کار متغیر باشد. از باب قانون برنامه ششم توسعه در راستای بند (۵) یعنی سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف، مواد ۱۳، ۳۰، ۳۷، ۳۸ و بند (الف) ماده ۷۹ موارد اساسی زیر را مقرر داشته‌اند: همسان‌سازی حقوق بازنشستگان، حمایت از کارکنان شاغل در قراردادهای برون‌سپاری، رفع تبعیض و همسان‌سازی دریافت‌ها و برخورداری از امکانات برای شاغلین، بازنشستگان و مستمری‌بگیران، تعیین سقف برای پرداخت به مقامات و مدیران و کارکنان دستگاه‌ها و ...

بند ۲۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در توضیح این بند (تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه) در شرایط جاری، استقلال موجب شده است تا طی سال‌های اخیر، یک رویارویی اقتصادی علیه کشور و مردم ایران شکل گیرد که پیش‌نیاز آن ایجاد تغییرات فرهنگی در جامعه ایرانی و تغییر الگوی مصرف به سمت اسراف در مصرف و با تمرکز فرهنگی برای تغییر سبک زندگی مردم کشورمان بوده است، به عبارتی بیگانگان با رخنه‌های فرهنگی در جامعه نفوذ می‌کنند و با تغییر ارزش‌ها و نگرش مردم نسبت به استقلال یا هویت ملی و ایرانی، اسطوره‌های غیرومی را در ذهن آنان پرورش داده و با وابستگی اقتصادی و سپس تحمیل تحریم می‌کوشند تا کشور را تضعیف نموده و منابع آن را به نفع خود غارت کنند. هم‌اکنون اقتصاد ایران در شرایطی قرار دارد که هم می‌خواهد از رشد نسبی

اصل مردم‌محوری با تاکید بر تعاونی‌ها در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی / احمدی‌بنی، عطریان و غمامی

برخوردار باشد و هم اینکه در مقابل دشمن به لحاظ امنیتی و سیاسی بایستد. طبیعی است که پیاده‌سازی این راهبرد نیازمند اقدامات خاصی در نظام‌های اقتصادی کشور در حوزه تولید، توزیع و مصرف و تمهید زیر ساخت‌ها و بایسته‌های فرهنگی و اجتماعی است. از باب ارتباط قوانین موضوعه با بند ۲۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، طبق قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، اصلاح تبصره بند ب ماده ۱ قانون هدفمند کردن یارانه‌ها به منظور ایجاد انگیزش و امکان جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، موضوع بند ۲۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی) استفاده از ظرفیت هدفمند کردن، افزایش صادرات، افزایش سرمایه‌گذاری (باید صورت پذیرد. طبق همین قانون، اعمال تخفیف پلکانی تا سی درصد (۹۸٪) با انعقاد قرارداد بلند مدت برای واحدهایی که بتوانند جهت تأمین مواد اولیه واحدهای پتروشیمی داخلی که محصولات میانی و نهائی تولید می‌کنند و زنجیره ارزش افزوده را افزایش دهند، پیشنهاد می‌گردد

بند ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در توضیح این بند (تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن بویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی) گفتمان سازی در انجام فعالیت‌ها و برنامه‌های کلان اقتصادی و سیاسی بیانگر شیوه‌های تبدیل برنامه به ادبیات حاکم بر زندگی تک تک نخبگان و مردم جامعه است. به این ترتیب زمانی یک موضوع به گفتمان تبدیل می‌شود که فضای عمومی جامعه را تسخیر کرده و لازمه توفیق در آن، داشتن علم و آگاهی کافی و استفاده از روش‌های متناسب و منطقی است. بر این اساس گفتمان سازی در وهله نخست وظیفه نخبگان کشور است، چرا که آنان به دلیل برخورداری از توانایی و مهارت لازم و مقبولیت و نفوذ قابل توجه در جامعه می‌توانند از کارگزاران تأثیرگذار به حساب آیند. پس شناخت جامعه هدف در گفتمان سازی بسیار مهم بوده و انتخاب ابزار تأثیرگذار بر جامعه هدف ضروری است. در ارتباط قوانین موضوعه با بند ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، صدا و سیما موظف است طبق قانون از تولید ملی حمایت نماید که هر چه تبلیغات و تبیین گسترده‌تری در این باب صورت پذیرد، طبیعتاً نتایج بهتری حاصل خواهد گردید. در این زمینه می‌توان به قانون خط مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران اشاره نمود که در ماده ۴ آن عنوان می‌دارد: "زمینه‌سازی برای رسیدن به خودکفایی و تحقق کامل سیاست مستقل نه شرقی، نه غربی در همه ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی آن در چهارچوب قوانین جمهوری اسلامی " همچنین در مواد ۵۷ و ۵۸ و ۵۹ آن قانون بیان می‌دارد " ماده ۵۷: زمینه‌سازی برای از بین بردن روابط ظالمانه و استثمار و تحکیم روابط عادلانه اقتصادی در کشور

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

طبق سیاست اقتصادی جمهوری اسلامی ایران. ماده ۵۸: جلب مشارکت عمومی مردم جهت همکاری در گسترش برنامه‌های تولیدی و برحذر داشتن آنان از زندگی مصرفی و تجملی. ماده ۵۹: زمینه‌سازی برای توسعه تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی در جهت رسیدن به خودکفایی. "لذا تمامی این مواد نشانگر این است که سازمان صدا و سیما می‌بایست برنامه‌های خود را در راستای اقتصاد مقاومتی تنظیم نماید.

نتیجه‌گیری

با استناد به قوانین و اسناد بالادستی در خصوص توسعه بخش غیردولتی و توجه به مردم‌محوری، بدیهی است که نقش تعاون در توسعه همه‌جانبه کشور دارای اهمیت فراوان خواهد بود. بر این اساس در قانون سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی نقش بخش تعاونی برجسته شده که این موضوع حاکی از انتظار بالای نظام از بخش تعاونی کشور است. اگر با تلاش همه‌جانبه ارکان مختلف، بسترهای لازم برای توسعه تعاون در کشور فراهم شود و تعاونی‌ها توانمندی‌های لازم برای رسیدن به جایگاه واقعی خود در اقتصاد را کسب کنند زمینه بسط و توسعه عدالت اجتماعی و اقتصادی در کشور فراهم خواهد شد و در این صورت چشم‌انداز بخش تعاون را می‌توان مثبت ارزیابی کرد. به‌طور کلی می‌توان گفت تعاونی‌ها به‌عنوان تشکلهای اقتصادی و اجتماعی دارای توان و ظرفیت لازم برای سازماندهی اقشار و گروه‌های مختلف مردمی در جهت ایجاد توسعه انسانی پایدار است. تعاونی‌ها می‌توانند در چند بند از سیاست‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی نقش آفرینی کنند. از جمله این بندها می‌توان به تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات، منابع مالی، سرمایه‌های انسانی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی و محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار از طریق آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و بکارگیری ظرفیت‌ها و قابلیت‌های متنوع در مناطق کشور نام برد. استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی، اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی، از دیگر بندهای اقتصاد مقاومتی هستند که تعاونی‌ها می‌توانند در این زمینه به‌ایفای نقش بپردازند. حمایت همه‌جانبه و هدفمند از صادرات کالا و خدمات به تناسب ارزش افزوده و توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، کالا، خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج از موارد دیگری است که تعاونی‌ها می‌توانند نقش آفرینی کنند. لذا سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در راستای اصل مردم‌محوری است که مصداق بارز آن توسعه و تقویت تعاونی‌هاست.

منابع

- ۱) اختری، آیت‌الله عباسعلی (۱۳۹۵)، اقتصاد مقاومتی (زمینه‌ها-راهکارها)، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر.
- ۲) اکبری، امین (۱۳۸۳)، نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی-اجتماعی، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی، تهران
- ۳) انصاری، مجید (۱۳۵۸)، جایگاه سیاست‌های کلی در نظام قانونگذاری ایران، مجموعه مقالات همایش یکصدمین سال قانونگذاری، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس.
- ۴) بار، ریموند (۱۳۶۸) اقتصاد سیاسی، ترجمه منوچهر فرهنگ، جلد اول، سروش، تهران
- ۵) بهادری جهرمی، علی و فتاحی زفرقندی، علی (۱۳۹۵)، الزامات حقوقی تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، تهران، پژوهش‌ها.
- ۶) بهرامی کمیل و دیگران (۱۳۹۶)، تجربه اقتصاد مقاومتی در جهان و ایران، تهران، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- ۷) جعفرزاده، مسعود (۱۳۸۷) تعاون را بهتر بشناسیم، نشر پایگان، تهران
- ۸) طالب، مهدی (۱۳۸۶) اصول و اندیشه‌های تعاونی، انتشارات دانشگاه تهران
- ۹) عبدالملکی، حجت‌الله (۱۳۹۳) اقتصاد مقاومتی، تهران، بسیج دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ چهارم
- ۱۰) عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۵)، حقوق اساسی ایران، تهران: دانشگاه تهران.
- ۱۱) قنبری، محمود. ابراهیم‌زاده، علی؛ و قاسمی، بهروز (۱۳۷۹) نهضت تعاونی در ایران، پایگان، تهران
- ۱۲) کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۸)، گامی به سوی عدالت، تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
- ۱۳) محمودی، وحید (۱۳۸۷). نظریه اقتصادی تعاون. مجموعه مقالات تعاون و توسعه اقتصادی، خوشبین، تهران
- ۱۴) مدنی، سید جلال‌الدین (۱۳۸۹)، حقوق اساسی و نهادهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات پایدار.
- ۱۵) موسی زاده، ابراهیم (۱۳۹۳)، جستارهایی در حقوق عمومی، تهران: انتشارات خرسندی.

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۸، زمستان ۱۴۰۱

- ۱۶) مولرپیر (۱۳۷۸)، سیاست گذاری عمومی، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: انتشارات دادگستر.
- ۱۷) مومنی، حانیه سادات (۱۳۹۶) اقتصاد مقاومتی در کشورهای پیشرفته، انتشارات دانشگاه امام صادق، چاپ اول
- ۱۸) مهاجرانی، مصطفی‌وعسگری، جعفر (۱۳۸۴) تحولات تعاون در ایران، گذشته، حال، آینده. نشر سروسنجان، تهران
- ۱۹) مهرپور، حسین (۱۳۷۴)، دیدگاه‌های جدید در مسائل حقوقی، تهران، انتشارات اطلاعات.
- ۲۰) الوانی، سید مهدی (۱۳۸۰)، تصمیم‌گیری و تعیین خط مشی دولتی، چاپ نهم، تهران: سمت
- ۲۱) هاشمی، سید محمد (۱۳۷۴)، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲۲) هاشمی، سید حسین (۱۳۸۱)، تحلیل مبانی فقهی و حقوقی مجمع تشخیص مصلحت نظام، قم: مرکز تحقیقات حوزه علمی قم
- ۲۳) ارسطو، امیرارجمند، زارعی، مهرپور و هاشمی، کندو کاوی در جایگاه سیاست‌های کلی نظام، تهران فصلنامه راهبرد، ۱۳۸۰، ش ۲۰.
- ۲۴) پروین، خیرالله و دیگران (۱۳۹۶) حقوق رقابت و نقش آن در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در ایران، دومین همایش‌های بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی
- ۲۵) زارعی، محمد حسین (۱۳۸۳) نظام قانونگذاری در ایران (باتأملی بر جایگاه سیاست‌های کلی نظام)، مجله راهبرد، شماره ۳۴.
- ۲۶) سبحانی، حسن (۱۳۸۷) درآمدی بر طراحی یک نظام اقتصادی تعاون محور، دوفصلنامه دانش و توسعه، شماره ۵
- ۲۷) صباغ کرمانی، مجید و عاقلی، لطفعلی (۱۳۸۳) ضرورت ارتقای تعاونی‌ها و جایگاه آن در بخش سوم اقتصاد، مدرس
- ۲۸) طباطبایی یزدی، رویا و مافی، فرزانه (۱۳۸۶) روش‌های اجرایی شدن اصل، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۶
- ۲۹) غلامی، علی و بهادری جهرمی، علی (۱۳۹۲) مفهوم، ماهیت و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی نظام، مجله دانش حقوق عمومی